



پوهنتون سلام  
پوهنځی شرعیات و قانون  
پروگرام ماستری تفسیر و حدیث



امارت اسلامی افغانستان  
وزارت تحصیلات عالی  
معینیت امور علمی

# بیان احوال آخرت در قرآن و سنت

رساله ماستری

محصله: زهرا عزیزی

استاد رهنما: پوهندوی دکتور فضل الهادی وزین

سال ۱۴۰۱ هـ ش - ۱۴۴۴ هـ ق



پوهنتون سلام  
پوهنځی شرعیات و قانون  
پروگرام ماستری تفسیر و حدیث



امارت اسلامی افغانستان  
وزارت تحصیلات عالی  
معینیت امور علمی

# بیان احوال آخرت در قرآن و سنت

رساله ماستری

محصله: زهرا عزیزی

استاد رهنما: پوهندوی دکتور فضل الهادی وزین

سال ۱۴۰۱ هـ ش

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ



# پوهنتون سلام

پوهنځی شرعیات و قانون

دپارتمنت تفسیر و حدیث

بورد ماستری

## تصدیق نامه

محترمه زهرا بنت محمد ابراهیم ID: 98-648-SH-MST-98 محصل دور پنجم تفسیر و حدیث که رساله ماستری خویش را زیر عنوان: بیان احوال آخرت در قرآن و سنت به روز یکشنبه تاریخ ۱۳۰۱/۰۵/۰۶ هـ ش موفقاته دفاع نمود، و به اساس بررسی هیات تحکیم مستحق ۹۵ (نمره به عدد) نود و پنج (نمره به حروف) گردید.

موفقیت شان را از الله متعال خواهانیم.

اعضای هیات تحکیم:

ردیف	نام استاد	عضویت	امضاء
۱	دکتور فصیح الله عبدالباقی	عضو هیات	
۲	دکتور عبدالباری حمیدی	عضو هیات	
۳	دکتور فضل الهادی وزین	استاد رهنما و رئیس جلسه دفاع	

..... معاون علمی

..... امر بورد ماستری

## خلاصه رساله

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على سيد المرسلين، محمد وآله وصحبه أجمعين.

أما بعد:

این رساله احوال آخرت را به گونه مفصل در روشنی قرآن و حدیث بیان می دارد. ایمان به آخرت از ارکان ایمان بوده با سرنوشت و زندگی جاودانی انسان ارتباط دارد، لازم است هر مسلمان در باره آن معلومات تفصیلی داشته باشد. تفصیلات احوال آخرت برای بسیار مسلمانها واضح نیست. این رساله احوال آخرت را با روش کتابخانه ای توضیح داده است.

این رساله دارای تمهید، مقدمه، سه فصل و خاتمه است. در مقدمه، بیان موضوع و اهمیت آن، مشکل تحقیق، سوالهای تحقیق، اهداف و روش تحقیق بحث گریده است.

در تمهید تعریف آخرت ذکر گردیده است. روز آخرت، روز قیامت است که پایان دنیا بوده انسانها برای زندگی جاودانی دوباره زنده می گردند. در تمهید بر علاوه تعریف آخرت در باره آغاز آخرت اقوال ذکر گردیده است که با فرا رسیدن مرگ، زندگی آخرت هر فرد آغاز می گردد؛ پس قبر اولین مرحله آخرت است که انسان یا در نعمت و یا در عذاب می باشد. همین زندگی بعد از مرگ را تا دوباره زنده شدن عالم برزخ نامیده می شود.

در فصل اول اثبات برزخ و آخرت در قرآن و حدیث بیان شده است. فصل دوم در بیان صور، حشر، شفاعت کبری، محاسبه، میزان و حوض است. فصل سوم از بیان سرنوشت خلائق در روز آخرت (که بعد از صراط و شفاعت سرنوشت انسانها به جهنم یا به جنت است) آغاز گردیده سپس به بیان جنت و جهنم پایان یافته است. جنت دار پاداش مسلمانان، جهنم دار جزای کافران و کسی که مستحق آن است می باشد. الله متعال ما را از جهنم نجات داده جنت الفردوس را نصیب ما بگرداند.

یافته های رساله این است که دنیا دار عمل و پایان یابنده است. آخرت خانه همیشگی است که هر انسان به جزای عملش می رسد. اولین مرحله آخرت قبر است که بنام عالم برزخ یاد می گردد، برزخ دارای نعمت یا عذاب می باشد. وقایع روز قیامت با دمیدن در صور و بر انگیختن از قبر آغاز می گردد، تا سر انجام انسان به جهنم یا جنت می رود. انسان در این دنیا عمل بکند تا آخرت خود را بسازد. کسی که به آخرت ایمان داشته باشد، در دنیا و آخرت کامیاب می گردد؛ زیرا ایمان به

آخرت باعث دوری از شرک و گناهان می گردد. مسلمان هر لحظه آخرت را به یاد داشته از عذاب و سختی های آخرت می ترسد. این خوف و ترس او از آخرت مانع گناهانش شده باعث عمل صالح او می گردد تا برای زندگی آخرت و جاودانی آماده باشد.

غفلت و فراموشی طبیعت انسان است؛ پس پیشنهاد می کنم که هر مسلمان برای یادآوری و تذکیر آخرت کتاب های مرتبط به آخرت را مطالعه کند.

### واژه های کلیدی رساله

آخرت

برزخ

صور

حشر

شفاعت کبری

محاسبه

حوض (کوثر)

میزان

صراط

جنت

دوزخ

## فهرست موضوعات

شماره صفحه	موضوعات
1	مقدمه
2	اهمیت موضوع
2	اسباب اختیار موضوع
2	مشکل تحقیق
2	سوال های تحقیق
2	هدف تحقیق
3	پیشینه تحقیق
3	روش تحقیق
4	خطه و پلان تحقیق
8	تمهید: مفهوم آخرت و ایمان به آن، آغاز و سبب تسمیه آن
8	مطلب اول: آخرت در لغت و اصطلاح
9	مطلب دوم: مفهوم (ایمان بالیوم الآخر)
10	مطلب سوم: آغاز آخرت
13	مطلب چهارم: سبب تسمیه قیامت به آخرت
15	فصل اول: اثبات برزخ و آخرت در قرآن و سنت
16	مبحث اول: اثبات برزخ با نعمت ها و عذاب های آن
18	مطلب اول: اثبات برزخ با نعمت ها و عذاب های آن در قرآن

- 25 مطلب دوم: اثبات برزخ با نعمت ها و عذاب های آن در حدیث
- 30 مبحث دوم: اثبات آخرت در قرآن
- 30 مطلب اول: اثبات آخرت در قرآن با نامهای مختلف (نامهای آخرت)
- 40 مطلب دوم: اثبات آخرت با وقایع بیان شده در قرآن کریم
- 40 الف: واقعه عزیر - علیه السلام -
- 42 ب: واقعه اصحاب کهف ( یاران غار)
- 43 ج: واقعه بنی اسرائیل
- 44 د: واقعه دیگری بنی اسرائیل
- 44 مطلب سوم: اثبات آخرت با دلایل عقلی در قرآن
- 48 مبحث سوم: اثبات آخرت در حدیث
- 48 مطلب اول: اثبات آخرت در حدیث
- 50 مطلب دوم: اثبات آخرت با برخی علامات واقع شده آخرت در احادیث
- 53 مطلب سوم: روز برپا شدن آخرت
- 56 فصل دوم: بیان وقایع روز آخرت در قرآن و سنت
- 57 مبحث اول: بیان صور در قرآن و سنت
- 58 مطلب اول: زمان دمیدن در صور و ملک مکلف بر آن
- 58 الف: زمان دمیدن در صور
- 60 ب: ملک مکلف بر دمیدن در صور



- 63 مطلب دوم: تکرار دمیدن در صور و زنده شدن بعد از مرگ
- 67 مطلب سوم: کسانی که توسط صور بیهوش نمی شوند و اولین کسی که برانگیخته می شود
- 74 مبحث دوم: بیان حشر در قرآن و سنت
- 78 مطلب اول: زمین حشر
- 80 الف: مکان مردم در روز دگرگونی زمین
- 81 مطلب دوم: احوال دنیا در روز حشر
- 81 الف: احوال آسمان ها و زمین در روز حشر
- 82 ب: احوال زمین و کوه ها در روز حشر
- 83 ج: احوال بحر ها در روز حشر
- 84 د: احوال آسمانها در روز حشر
- 84 هـ: احوال ستاره ها در روز حشر
- 87 مطلب سوم: احوال مردم در روز حشر
- 91 الف: برخی احوال مؤمنان در روز حشر
- 95 ب: برخی احوال کافران در روز حشر
- 98 مبحث سوم: بیان شفاعت کبری و محاسبه در قرآن و سنت
- 98 مطلب اول: شفاعت و انواع آن
- 98 الف: شفاعت در لغت
- 98 ب: شفاعت در اصطلاح
- 99 ج: شروط شفاعت

101	د: انواع شفاعت
104	1: شفاعت کبری
109	مطلب دوم: حساب و انواع آن
109	الف: حساب در لغت
109	ب: حساب در اصطلاح
111	ج: انواع حساب
111	د: برخی انسانها بدون محاسبه وارد بهشت می شوند
112	۱- حساب یسیر یا آسان
112	۲- حساب سخت یا مناقشه
113	مطلب سوم: موارد محاسبه و قصاص
121	مبحث چهارم: بیان حوض و میزان در قرآن و سنت
121	مطلب اول: بیان میزان در قرآن و سنت
121	الف: ثبوت میزان
124	ب: کیفیت میزان
126	ج: تعدد موازین
127	مطلب دوم: بیان حوض در قرآن و سنت
130	الف: محل حوض
131	ب: طول و عرض حوض
133	ج: صفات حوض و کسانی که از حوض رانده می شوند
135	د: اولین کسانی که بر حوض وارد می شوند

- 137 فصل سوم: بیان سرنوشت خلائق در آخرت در قرآن و سنت
- 141 مبحث اول: صراط و شفاعتی که سبب دخول به جنت و بیرون کردن از آتش می گردد
- 141 مطلب اول: بیان صراط در قرآن و سنت
- 149 مطلب دوم : شفاعتی که سبب دخول به جنت و خروج از آتش می گردد
- 149 ۲- شفاعت برای دخول جنت و رفع درجات در آن
- 151 الف: شفاعت برای دخول جنت بدون حساب
- 152 ب: شفاعت برای کسانی که مستحق عذاب گردیدند تا عذاب داده نشوند و به جنت داخل شوند
- 153 ج: شفاعت برای رفع درجات در جنت
- 153 د: شفاعت برای اهل مدینه
- 153 ۳- شفاعت برای خروج از جهنم و تخفیف عذاب در آن
- 159 الف: شفاعت در مورد ابو طالب برای تخفیف عذابش
- 161 مبحث دوم: بیان جنت در قرآن و سنت
- 163 الف: جنت در لغت و اصطلاح
- 164 مطلب اول: جنت و صفات آن
- 165 الف: نهرها و چشمه های جنت
- 166 ب: در جنت ۴ نوع نهر وجود دارد
- 167 ج: خاک جنت

- 167 د: میوه های گوناگون و درخت های جنت
- 168 ه: سایه بانهای جنت
- 169 و: کاخ ها و قصر های جنت
- 170 ز: بوی جنت
- 170 ح: ظرفهای جنت
- 171 مطلب دوم: درجات و ابواب جنت
- 174 الف: دروازه های جنت
- 178 مطلب سوم: اهل جنت و احوال ایشان
- 178 ۱: جنتیان
- 181 الف: کسانی که از اهل کتاب ایمان آورده اند اهل جنت اند
- 182 ب: کسانی که اطاعت الله و رسول را می کنند از اهل جنت اند
- 183 ج: کسانی که پابند نماز هستند و حلال و حرام را می دانند و اعمال نیک انجام می دهند از اهل جنت اند
- 184 د: راست گویان از اهل جنت اند
- 184 ۲: احوال جنتیان
- 184 الف: خوراک و آشامیدنی جنتیان
- 185 ب: اولین خوراک اهل جنت جگر ماهی است
- 186 ج: لباس و زینت اهل جنت
- 187 د: سلام و دعای جنتیان
- 188 مطلب چهارم: نعمتهای جنت

194	مبحث سوم: بیان دوزخ در قرآن و سنت
194	مطلب اول: نامها و صفات دوزخ
194	۱-نامهای دوزخ
201	۲-صفات دوزخ
201	الف: عمق و بزرگی دوزخ
202	ب: هیزم دوزخ
202	ج: حرارت دوزخ
204	د: شعله های دوزخ
204	هـ: صدای دوزخ
204	و: نگهبان دوزخ
206	ز: دروازه ها و درکات دوزخ
209	مطلب دوم: دوزخیان و احوال ایشان
209	۱-دوزخیان
214	الف: کسانی که ظلم می کنند
216	ب: تکذیب کنندگان و دروغ گویان بالای رسول الله ﷺ
217	ج: مصورین در جهنم عذاب داده می شوند
217	د: زن های که مردان را بسوی خود جلب می کنند اهل دوزخ اند
217	ه: زن های ناشکر و لعن گوینده اهل دوزخ خوانده شده اند
218	۲-احوال دوزخیان
218	الف: بزرگی جسم کافر در آتش

218	ب: طعام دوزخیان
219	ج: شراب (آشامیدنی) دوزخیان
220	د: لباس دوزخیان
220	ه: فرش و لحاف دوزخیان
221	و: فریاد دوزخیان
222	مطلب سوم: انواع عذابها در دوزخ
222	الف: جاویدان ماندن کافران در دوزخ
225	ب: عذاب دروغ گویان، عالمان بی عمل، زنا کاران، سود خوران
227	ج: عذاب خودکشی کنندگان
228	د: عذاب کسانی که زکات نمی دهند
231	ثمرات ایمان به آخرت
232	خاتمه
234	پیشنهادات
235	فهرست آیات
254	فهرست احادیث
266	فهرست اعلام
268	مراجع و منابع

## خاتمه

- 1 آخرت پایان زندگی دنیا است که هر مسلمان به آن ایمان دارد.
- 2 آخرت پایان امتحان و عمل و آغاز زندگی جاویدانی است.
- 3 آخرت هر فرد با مرگ اش آغاز می گردد؛ زیرا او دیگر قادر به عمل نمی باشد.
- 4 قبر اولین مرحله آخرت است که دارای نعمت و نعمت می باشد.
- 5 ایمان و عمل صالح سبب نجات از سختی و عذاب قبر می گردد. بر خلاف آن کفر و شرک و اعمال بد باعث عذاب در قبر می گردد.
- 6 هنگام وقوع آخرت را هیچ کسی جز الله متعال نمی داند. اما برخی علامات آن را الله متعال برای ما بیان کرده است تا باشد که هر لحظه در فکرش بوده از اعمال صالح دریغ نورزیم.
- 7 روز آخرت دو بار در صور دمیده می شود که با نفخه اولی همه می میرند سپس با نفخه دوم همه زنده گردیده، وقایع آخرت آغاز می گردد.
- 8 بعد از زنده شدن بعد از مرگ، هول و شدت آخرت همه را فرا می گیرد مگر کسی را که الله متعال بخواهد از آن در امان می ماند.
- 9 محمد - ﷺ - یگانه کسی است که الله متعال او را اجازه شفاعت کبری می دهد.
- 10 روز آخرت الله متعال ترازوی می گذارد که توسط آن اعمال بنده ها را وزن می کند، پس هیچ عملی را چه خیر باشد یا شر کوچک نپندارید.
- 11 تمام اعمال بنده ها که در دنیا انجام می دهند در عمل نامه ها نوشته می شود و در روز آخرت عمل نامه هر شخص برایش داده می شود.
- 12 کسی که عمل نامه اش به دست راست اش داده شود، او خوشبخت است. کسی که به دست چپ از پشت سر عمل نامه اش داده شود، او بدبخت است.
- 13 روز آخرت هر شخص در عرق خود به اندازه ای گناهایش غرق و تشنه می باشد. کسی که ایمان و عمل صالح انجام داده پیرو محمد - ﷺ - بوده اجازه ورود بر حوض رسول الله صلی الله علیه وسلم برایش داده می شود و کسی که پیرو رسول الله - ﷺ - نبوده از نوشیدن از حوض پیامبر - ﷺ - منع کرده می شود.

14 روز آخرت روز عدل و انصاف است. برای مظلوم از ظالم انتقام گرفته می شود حتی عدل پروردگار تقاضا می کند که از حیوانات نیز انتقام گرفته شود، پس حیوانات شاخ دار که بر حیوانات بی شاخ ظلم کرده باشند از آنها نیز انتقام گرفته می شود چه رسد به انسانها!

15 یکی از وقایع روز آخرت گذاشتن پل صراط بر جهنم است. انسانها نظر به ایمان و عمل شان به اشکال مختلف از آن عبور می کنند. کسی مانند برق، کسی مانند اسب سوار، کسی به سرعت و کسی افتیده و برخاسته، و برخی هم آن را عبور کرده نمی توانند و در جهنم می افتند. نعوذ بالله من ذلک.

16 جنت را الله متعال برای مکافات به مسلمانانی که از اوامر الله متعال اطاعت می کنند و از نواهی اش اجتناب می کنند، آفریده است. و دوزخ را برای مجازات کفار و مسلمانانی گنهگار که بدون توبه از دنیا رفتند، آفریده است.

17 بعد از مراحل مذکور و حساب و کتاب هر فرد طبق ایمان و عمل اش به جنت یا جهنم می رود.

18 برخی مسلمانهای گنهگار که بدون توبه از دنیا رفته اند برای مجازات به جهنم می روند، سپس الله متعال آنها را وارد جنت می کند. اما کفار و کسانی که شرک ورزیدند و در حالت شرک و کفر از دنیا رفته اند، آنها تا ابد در جهنم جاویدان می مانند. الله متعال جنت الفردوس را نصیب ما گردانده از جهنم ما را نجات دهد.



## پیشنهادات

بحث آخرت بحث از امور غیبی است. باید هر مسلمان بطور تذکیر و یاد آوری کتابهای مرتبط به امور اخروی را مطالعه کند؛ زیرا فطرت انسان فراموشی است. بعض اوقات انسان در امور دنیوی به حدی مصروف می گردد که آخرت را فراموش می کند، پس مطالعه چنین بحث ها میتواند ایمان مسلمان را قوت بخشیده او را از محرمات مانع شود. و برای کسی که به آخرت ایمان ندارد امید است ایمان آورده از عقیده ای نادرست اش بر گردد.

**بخاطر دسترسی به متن کامل این تحقیق مراجعه شود به:**

**پوهنتون سلام، کتابخانه مرکزی چهار راهی گل سرخ، سرک کلوله پشته**

**و یا هم به ایمیل آدرس ذیل تماس گرفته شود:**

**[salamresearchcentre@salam.edu.af](mailto:salamresearchcentre@salam.edu.af)**